



016771

۱۳۸۱ / ۱ / ۲۰

بسم الله الرحمن الرحيم

حقوق پدیدآورندگان نرم افزارهای رایانه‌ای

بوسیله

سیروس حیدری

پایان نامه

ارائه شده به دانشکده تحصیلات تکمیلی به عنوان بخشی از
فعالیت‌های تحصیلی لازم برای اخذ درجه کارشناسی ارشد

در رشته

حقوق خصوصی

از

دانشگاه شیراز

شیراز، ایران

ع. ۱۳۲

ارزیابی و تصویب شده توسط کمیته پایان نامه با درجه: عالی

امضاء اعضاء کمیته پایان نامه:

.....
 دکتر علی اصغر حاتمی، دانشیار حقوق خصوصی (رئیس کمیته)

 دکتر محمد امامی، دانشیار حقوق عمومی

 دکتر محمد هادی صادقی، استادیار حقوق جزا و جرم‌شناسی

شهریور ماه ۱۳۸۰

تقدیم به

پدر و مادر بزرگوار و مهربانم

و

یگانه معشوقه جاودانه قلبم

همسر عزیز و نازنینم: فرزانه

سپاسگزاری

حمد و سپاس بیکران خداوند یکتا و مهربان را که بر من موهبت
آموختن ارزانی داشت.

سپاس فراوان تقدیم به محضر اساتید گرانقدر؛ جناب آقای دکتر علی اصغر حاتمی
(استاد محترم راهنما) و جناب آقایان دکتر محمد امامی و دکتر محمد هادی صادقی
(اساتید محترم مشاور) که همواره از لطف و محبت بی‌پایان و ارشادات دلسوزانه این
عزیزان بهره‌مند بوده‌ام.

و سپاس صمیمانه تقدیم به همه عزیزانی که مرا در طول دوران تحصیل یاری و
مساعدت نموده‌اند...

چکیده

حقوق پدید آورندگان نرم افزارهای رایانه‌ای

توسط:

سیروس حیدری

بکارگیری سخت افزار رایانه‌ای به منظور دستیابی به نتیجه‌ای معین یا انجام فعالیتی خاص، مستلزم استفاده از دستورالعمل‌هایی است که "نرم افزار رایانه‌ای" نامیده می‌شوند. حقوق شناخته شده در قوانین برای پدیدآورندگان نرم افزارهای رایانه‌ای، نمونه‌هایی نوین از مالکیت فکری بشمار می‌روند. پیدایش نرم افزار رایانه‌ای از قوه ابتکار، اندیشه و تفکر مؤلف نشأت می‌گیرد و ترکیب پیچیده‌ای از ملاحظات اخلاقی، اجتماعی و اقتصادی، ضرورت حمایت حقوقی از پدید آورندگان نرم افزارهای رایانه‌ای را توجیه می‌نماید.

نظام حق مؤلف در اصل برای حمایت از آثار ادبی و هنری مقرر گردیده و امکان اعمال آن نسبت به نرم افزارهای رایانه‌ای در قوانین حق مؤلف بسیاری از کشورها پذیرفته شده است. قانون جدید ایران راجع به حمایت از حقوق پدید آورندگان نرم افزارهای رایانه‌ای، مقررات قانون حق مؤلف را با اصلاحاتی متناسب در زمینه متقاضیات فنی نرم افزار، پیش بینی نموده است. بنابراین بررسی حقوق مادی و معنوی مؤلف نرم افزار در قانون ایران و مطالعه تطبیقی آن با قوانین حق مؤلف سایر کشورها بمنظور شناسایی و رفع نقایص قانونی موجود، مفید و ضروری بنظر می‌رسد.

نظام حق مخترع برای حمایت از ابداعات صنعتی پیش بینی شده و بموجب یک تمایل جدید بین المللی، اختراع پذیری نرم افزارهای رایانه ای نیز مورد تأیید قرار گرفته است. یکی از ویژگیهای نظام حق مؤلف اینست که از تکثیر غیر مجاز نرم افزار توسط دیگران ممانعت بعمل می آورد و تحصیل حق اختراع برای مؤلف نرم افزار دارای این مزیت خواهد بود که دیگران را از تولید و توزیع هر گونه محصول مشابه منع می کند، هر چند که آنها محصولات نرم افزاری مشابه را بصورت مستقل و بدون تکثیر نرم افزار مشمول حق اختراع، تولید کرده باشند. بنابراین، بررسی علمی شرایط و مزایای تحصیل پروانه اختراع برای نرم افزارهای رایانه ای، مفید و شایسته خواهد بود.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
	فصل اول - کلیات
۵	بخش اول - شرح مفاهیم
۵	مبحث اول - مفهوم مال
۵	گفتار اول - مفهوم عرفی مال
۶	الف - مفهوم مال در قلمرو علم اقتصاد
۶	۱ - ارزش استفاده
۷	۲ - ارزش مبادله
۷	۳ - عوامل مؤثر در ارزش اشیاء
۸	ب - مفهوم مال در قلمرو علم حسابداری
۸	۱ - مفهوم و اقسام دارایی
۹	۲ - استهلاك دارایی
۱۲	گفتار دوم - مفهوم فقهی مال و بررسی مشروعیت حق مالکیت فکری
۱۲	الف - مفهوم مال در فقه
۱۲	ب - مالیت حقوق
۱۳	ج - مشروعیت حقوق فکری
۱۷	گفتار سوم - مفهوم حقوقی مال

۱۹	مبحث دوم- اقسام اموال
۱۹	گفتار اول- اموال مادی
۲۰	گفتار دوم- اموال غیر مادی
۲۰	الف- دارائیهای اقتصادی
۲۰	ب- حقوق متحصله
۲۰	ج- حقوق فکری
۲۰	۱- مفهوم حقوق مالکیت‌های فکری
۲۲	۲- تقسیمات حقوق مالکیت‌های فکری
۲۲	اول- حقوق ادبی و هنری (Literary & Artistic rights)
۲۴	دوم- مالکیت صنعتی (industrial property)
۲۵	مبحث سوم - شمول مفهوم مال به حقوق انحصاری پدید آورندگان نرم افزارهای رایانه‌ای
۲۵	گفتار اول- تعریف نرم افزار رایانه‌ای
۳۰	گفتار دوم- انواع نرم افزارهای رایانه‌ای
۳۱	الف- انواع نرم افزارها از لحاظ زبان برنامه نویسی
۳۱	۱- برنامه به زبان ماشین
۳۱	۲- برنامه به زبان اسمبلی
۳۲	۳- برنامه به زبان منبع
۳۳	ب- انواع نرم افزارها از لحاظ سطح کاربرد
۳۳	۱- نرم افزارهای سخت افزاری (میان افزارها)
۳۴	۲- سیستم عامل
۳۵	۳- نرم افزارهای پایه
۳۵	۴- نرم افزارهای کاربردی
۳۸	گفتار سوم - تولید نرم افزارهای رایانه‌ای
۳۸	الف- مراحل تولید نرم افزارها
۳۸	۱- تحلیل یا تعیین نیاز (Requirement Analysis)
۳۸	۲- طراحی (Design)

۳۸	۳- پیاده سازی (Implementation)
۳۸	۴- ارزیابی (Evaluation)
۳۹	ب- عوامل مؤثر در ارزش نرم افزار تولید شده
۳۹	۱- نیروی کار
۴۰	۲- سرمایه
۴۱	۳- مدیریت
۴۱	نتیجه بخش اول
۴۴	بخش دوم- تاریخچه حمایت قانونی از مالکیت‌های فکری
۴۴	مبحث اول- سابقه حقوق مالکیت‌های فکری در قوانین خارجی
۴۴	گفتار اول- حقوق ایالات متحده آمریکا
۴۵	گفتار دوم- حقوق فرانسه
۴۶	گفتار سوم- حقوق روسیه
۴۷	مبحث دوم - جایگاه حقوق مالکیت‌های فکری در روابط بین المللی
۴۸	گفتار اول- حمایت بین المللی از مالکیت‌های ادبی و هنری
۴۸	الف- کنوانسیون برن
۴۸	۱- پذیرش اصل رفتار ملی
۴۸	۲- پیش بینی حداقل حقوق انحصاری پدید آورنده
۴۹	۳- پیش بینی حداقل مدت حمایت
۴۹	۴- عدم لزوم تشریفات
۴۹	ب- کنوانسیون جهانی حق مؤلف (UCC)
۴۹	۱- موضوع حمایت
۴۹	۲- مدت حمایت
۵۰	۳- لزوم رعایت تشریفات
۵۰	ج- معاهدات کنفرانس دیپلماتیک سازمان جهانی مالکیت معنوی در سال ۱۹۹۶
۵۱	گفتار دوم- حمایت بین المللی از مالکیت‌های صنعتی و تجاری
۵۱	الف- کنوانسیون پاریس راجع به حمایت از مالکیت صنعتی

- ۵۲ ب-معاهده همکاری در زمینه حق اختراع
- ۵۳ ج-موافقتنامه TRIPS
- ۵۳ مبحث سوم - سابقه حقوق مالکیت‌های فکری در قوانین ایران
- ۵۴ گفتار اول-قانون اساسی
- ۵۵ گفتار دوم- قوانین عادی
- ۵۵ الف-قانون مدنی مصوب ۱۳۰۷
- ۵۵ ب-قانون ثبت علائم و اختراعات مصوب ۱۳۱۰
- ۵۵ ج-قانون حمایت حقوق مؤلفان ، مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸
- ۵۷ د-قانون ترجمه و تکثیر کتب و نشریات و آثار صوتی مصوب ۱۳۵۲
- ۵۷ ه-لایحه قانونی تشکیل شورای عالی انفورماتیک کشور مصوب ۱۳۵۹
- ۵۸ و-قانون حمایت از حقوق پدید آورندگان نرم افزارهای رایانه‌ای مصوب ۱۳۷۹

فصل دوم- حقوق پدید آورندگان نرم افزارهای رایانه‌ای تحت نظام حق

تکثیر (Copyright)

- ۶۲ بخش اول -قلمرو شمول حق مؤلف و شرایط اعمال آن
- ۶۲ مبحث اول-قلمرو شمول حق مؤلف
- ۶۵ مبحث دوم- شرایط اعمال حمایت حق مؤلف
- ۶۵ گفتار اول - شرایط ماهوی
- ۶۵ الف - اصالت اثر
- ۶۷ ب- مشروعیت اثر
- ۶۸ ج - محسوس بودن شکل اثر
- ۷۲ گفتار دوم-شرایط شکلی
- ۷۵ بخش دوم- اقسام حقوق پدید آورنده نرم افزار در نظام حق مؤلف
- ۷۵ مبحث اول - حقوق معنوی پدید آورنده
- ۷۶ گفتار اول-اقسام حقوق معنوی
- ۷۶ الف- حق انتساب اثر به پدید آورنده

- ب-حق افشای اثر ۷۷
- ج-حق حفظ تمامیت اثر ۷۸
- د-حق انصراف از انتشار اثر ۸۰
- گفتار دوم- احکام حقوق معنوی ۸۱
- الف- عدم قابلیت انتقال حقوق معنوی ۸۱
- ب- دائمی بودن حقوق معنوی ۸۸
- مبحث دوم - حقوق مادی پدیدآورنده ۸۹
- گفتار اول- اقسام حقوق مادی ۸۹
- الف- حق تکثیر اثر ۸۹
- ۱- مفهوم حق تکثیر ۸۹
- ۲- مستثنیات حق تکثیر ۹۲
- ب- حق ترجمه اثر ۹۷
- ۱- ترجمه برنامه به زبان منبع به برنامه به زبان مقصد ۹۸
- ۲- دستیابی به کد منبع از طریق کد مقصد ۹۹
- ج- حق توزیع اثر ۹۹
- د- حق تولید محصول سازگار ۱۰۰
- ۱- مفهوم تولید سازگار ۱۰۰
- ۲- جواز مهندسی معکوس ۱۰۲
- گفتار دوم- احکام حقوق مادی ۱۰۶
- الف- دارنده حقوق مادی ۱۰۶
- ۱- آثار شخصی ۱۰۶
- ۲- آثار اشتراکی ۱۰۶
- ۳- آثار ناشی از روابط استخدامی و قراردادی ۱۰۸
- ب- مدت حمایت از حقوق مادی ۱۱۰
- ج- قابلیت انتقال حقوق مادی ۱۱۲
- ۱- انتقال قهری ۱۱۲

- ۱۱۲ ۲-انتقال ارادی
- ۱۱۳ اول-ماهیت حقوقی قرارداد انتقال حقوق مادی پدید آورنده نرم افزار
- ۱۱۵ دوم-ماهیت حقوقی قرارداد انتقال نسخه‌ای از نرم افزار
- ۱۱۷ بخش سوم- ضمانت اجرای حقوق پدید آورنده نرم افزار در نظام حق مؤلف
- ۱۱۷ مبحث اول - ضمانت اجرای مدنی
- ۱۱۷ گفتار اول- توقیف عملیات ناقض حقوق پدید آورنده
- ۱۱۹ گفتار دوم - جبران خسارات وارده به حقوق پدید آورنده
- ۱۲۲ مبحث دوم - ضمانت اجرای کیفری
- ۱۲۲ گفتار اول- مجازات شخص متخلف
- ۱۲۵ گفتار دوم- ضبط و توقیف نسخه‌های غیر مجاز اثر و وسایل تکثیر آنها

فصل سوم - حقوق پدید آورندگان نرم افزارهای رایانه‌ای تحت نظام حق

مخترع (Patent)

- ۱۲۸ بخش اول- مفهوم حق اختراع، ضوابط و دامنه شمول آن
- ۱۲۸ مبحث اول - مفهوم حق اختراع
- ۱۲۸ گفتار اول- مفهوم اختراع در حقوق ایران
- ۱۲۹ گفتار دوم- مفهوم اختراع در قوانین خارجی
- ۱۲۹ الف- ایالات متحده آمریکا
- ۱۳۰ ب- انگلستان
- ۱۳۱ ج- سوئیس
- ۱۳۱ د- لهستان
- ۱۳۲ ه- فیلیپین
- ۱۳۳ مبحث دوم - ضوابط تحقق اختراع
- ۱۳۳ گفتار اول - فایده داشتن
- ۱۳۵ گفتار دوم- ابتکاری بودن
- ۱۳۶ گفتار سوم - کاربرد صنعتی داشتن

- گفتار چهارم- جدید بودن ۱۳۷
- مبحث سوم - موارد خارج از دامنه شمول حق اختراع ۱۴۰
- گفتار اول- ابداعات اختراع ناپذیر در حقوق ایران ۱۴۰
- گفتار دوم - ابداعات اختراع ناپذیر در حقوق کشورهای خارجی ۱۴۱
- الف- ایالات متحده آمریکا ۱۴۱
- ب- انگلستان ۱۴۱
- ج- لهستان ۱۴۲
- بخش دوم - قابلیت شمول حق اختراع به نرم افزارهای رایانه‌ای ۱۴۳
- مبحث اول- اختراع پذیری نرم افزارهای رایانه‌ای ۱۴۳
- گفتار اول - ایرادات وارد بر نظریه قابلیت اختراع نرم افزارهای رایانه‌ای ۱۴۳
- الف- ماهیت ریاضیاتی نرم افزارهای رایانه‌ای ۱۴۳
- ب- ماهیت دستورالعملی نرم افزارهای رایانه‌ای ۱۴۵
- ج- عدم استناد نرم افزارهای رایانه‌ای به قوانین علوم تجربی ۱۴۶
- گفتار دوم - مزایا و مضرات پذیرش حق اختراع برای پدیدآورندگان نرم افزارهای رایانه‌ای ۱۴۸
- الف- مزایای قابلیت اختراع نرم افزارهای رایانه‌ای ۱۴۸
- ب- مضرات قابلیت اختراع نرم افزارهای رایانه‌ای ۱۵۰
- ۱- مضرات اجتماعی ۱۵۰
- ۲- مضرات فردی ۱۵۱
- مبحث دوم - قابلیت اختراع نرم افزارهای رایانه‌ای در قوانین کشورهای مختلف ۱۵۲
- گفتار اول- موضع قانونی ایران ۱۵۲
- گفتار دوم- مواضع قانونی کشورهای خارجی ۱۵۴
- الف- ایالات متحده آمریکا ۱۵۴
- ب- انگلستان ۱۵۶
- بخش سوم - حقوق ناشی از اختراع نرم افزارهای رایانه‌ای و ضمانت اجراها ۱۵۹
- مبحث اول - اقسام حقوق ناشی از اختراع نرم افزارهای رایانه‌ای ۱۵۹

- گفتار اول - حق معنوی (اخلاقی) ۱۵۹
- گفتار دوم - حق مالی (اقتصادی) ۱۶۱
- الف - مفهوم حق مالی ۱۶۱
- ب - احکام حق مالی ۱۶۶
- ۱- دارنده حقوق مادی (مالی) ۱۶۶
- اول - اختراع مستقل شخصی ۱۶۶
- دوم - اختراع مشترک ۱۶۶
- سوم - اختراع ناشی از رابطه استخدامی یا قراردادی ۱۶۸
- ۲- مدت حقوق مادی ۱۶۹
- ۳- انتقال حقوق مادی ۱۷۰
- مبحث دوم - نقض حقوق مخترع و ضمانت اجراهای آن ۱۷۱
- گفتار اول - نقض حقوق انحصاری مخترع ۱۷۱
- گفتار دوم - ضمانت اجراهای حقوق مخترع ۱۷۳

نتیجه گیری و پیشنهادها

- الف - نتیجه گیری ۱۷۵
- ب - پیشنهادها ۱۸۳

منابع

- الف) منابع فارسی ۱۸۷
- ب) منابع عربی ۱۹۰
- ج) منابع انگلیسی ۱۹۱

چکیده و صفحه عنوان به زبان انگلیسی

مقدمه

دنیای امروز را می‌توان عصر ارتباطات نامید. دنیایی که همه روزه به ایده "دهکده جهانی" نزدیک‌تر می‌شود. پدیده‌های الکترونیکی و از همه مهمتر، صنعت رایانه، بخش عظیمی از فعالیتهای بشری را تحت سیطره خود قرار داده و پدیده ماشینیزم سرعت در حال پیشروی است. بکار انداختن قسمت سخت افزار رایانه بمنظور انجام فعالیتی خاص یا دستیابی به نتیجه‌ای معین، مستلزم استفاده از برنامه‌ها و دستورالعمل‌هایی است که از لحاظ فنی با عنوان "نرم افزارهای رایانه‌ای" یا "برنامه‌های رایانه‌ای" شناخته می‌شوند. با توجه به تنوع، کثرت و کاربردهای فراوان نرم افزارهای رایانه‌ای در عرصه‌های مختلف زندگی بشر، امروزه فناوری تولید نرم افزار به یک صنعت مفید و تجارت سودمند تبدیل شده است. سهولت تکثیر نرم افزارهای رایانه‌ای و امکان سوء استفاده برخی اشخاص در این زمینه، سرمایه گذاری برای تدوین و تولید نرم افزارهای رایانه‌ای را در معرض مخاطره قرار می‌دهد و بمنظور حمایت از تولید کنندگان نرم افزارهای رایانه‌ای و نیز حفظ منافع جامعه لازم است که از سوی قانونگذار تمهیداتی مناسب برای جلوگیری از تکثیر غیرمجاز نرم افزارهای رایانه‌ای (Software piracy) اندیشیده شوند. نرم افزار رایانه‌ای در واقع زائیده اندیشه و تفکر پدید آورنده آنست و برای تقویت توانایی ابتکار و خلاقیت افراد و تسهیل امکان بهره مندی جامعه از آثار و محصولات جدید و مفید، شناسایی حقوق پدید آورندگان نرم افزارهای رایانه‌ای و تمهید حمایت‌های قانونی مناسب از آنها امری بسیار ضروری بنظر می‌رسد.

حقوق شناخته شده در قوانین برای پدیدآورندگان نرم افزارهای رایانه‌ای نمونه‌ای نوین از مالکیت‌های فکری بشمار می‌روند. نرم‌افزار رایانه‌ای همانند آثار ادبی و هنری و نیز اختراعات و